

Rozdział I. Warunki kontraktowe FIDIC w procesie budowlanym

§ 1. Międzynarodowa Federacja Inżynierów Konsultantów (FIDIC) oraz Stowarzyszenie Inżynierów Doradców i Rzeczoznawców (SIDiR)

Międzynarodowa Federacja Inżynierów Konsultantów (FIDIC)¹ została utworzona 22.7.1913 r.² podczas kongresu założycielskiego w Gandawie przez organizacje wywodzące się z Belgii, Francji i Szwajcarii celem wspierania interesów stowarzyszeń inżynierów zawodowych konsultantów³. Federacja opiera się na trzech głównych wartościach: jakości, uczciwości i zrównoważonym rozwoju⁴. W strukturze organizacyjnej FIDIC wyodrębniono Komitet Wykonawczy, Walne Zgromadzenie i Sekretariat, natomiast siedzibą Federacji jest Genewa⁵. Jej członkami są krajowe stowarzyszenia ze wszystkich kontynentów – wg danych na 2019 r. zrzeszała członków ze 102 krajów i ponadto 64 podmioty stowarzyszone⁶. Strategiczne cele Federacji skupiają się m.in. na wspieraniu rozwoju inżynierów konsultantów, reprezentowaniu podmiotów świadczących usługi intelektualne dla budownictwa i popularyzacji za-

¹ Akronim od fr. *Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils*, ang. *International Federation of Consulting Engineers*.

² Źródło: <http://fidic.org/history> (dostęp: 1.7.2025 r.).

³ Źródło: <https://sidir.pl/fidic-miedzynarodowa-federacja-inzynierow-konsultantow/> (dostęp: 1.7.2025 r.).

⁴ Ang. *Quality, Integrity and Sustainability*. Źródło: <http://fidic.org/history> (dostęp: 1.7.2025 r.).

⁵ A. Nadar, Wprowadzenie do umów FIDIC, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje dotyczące podmiotów publicznych. Międzynarodowa konferencja regionalna, Warszawa 26–27.4.2012 r., Biul. Arb. 2012, Nr 18, s. 10.

⁶ Zob. Doroczny Raport 2018/2019 (Annual Report 2018/2019), s. 16. Źródło: https://fidic.org/sites/default/files/2019_annual_report.pdf (dostęp: 1.7.2025 r.).

sad zawodowego kodeksu etycznego⁷. Organizacja zajmuje się przygotowywaniem seminariów, konferencji, a także – co najbardziej znamienne – publikuje liczne zbiory warunków kontraktowych, które wykorzystywane są w procesach inwestycyjnych⁸ na całym świecie – nie tylko w budownictwie, ale również w szczególności transporcie czy energetyce⁹. Staraniami FIDIC tworzone są także materiały dotyczące praktyk biznesowych, w tym przewodniki, podręczniki szkoleniowe, jak również formularze przetargowe, publikacje dla inżynierów i banków¹⁰ oraz wytyczne dotyczące procesów biznesowych i systemów zarządzania¹¹. Federacja prowadzi także współpracę¹² z rozlicznymi instytucjami i organizacjami takimi jak wielostronne banki rozwoju, m.in. Bankiem Światowym, Międzypamerykańskim Bankiem Rozwoju¹³, Karaibskim Bankiem Rozwoju¹⁴ i Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju (EBOR)¹⁵ czy też Międzynarodową Organizacją Pracy¹⁶.

Uczestnikami wspomnianego kongresu założycielskiego FIDIC byli także dwaj Polacy – *Ksawery Gnoiński* i *Mieczysław Pożaryski*¹⁷, Polska posiadała także swoich przedstawicieli w FIDIC w latach 1914–1939¹⁸ (Koło Inżynierów-Doradców i Inżynierów Rzeczoznawców KIDiR utworzone przy Stowarzyszeniu Techników w Warszawie¹⁹). Wznowienie współpracy z Federacją po II wojnie światowej nastąpiło dopiero w latach 80. XX w., a od 1991 r. polscy inżynierowie są oficjalnie reprezentowani w organizacji, natomiast od 1994 r.

⁷ Warunki kontraktu na budowę (1. wyd. polskie 2019, tł. 2. wyd. angielskiego 2017), Warszawa 2019, Informacje wstępne.

⁸ Proces inwestycyjny jest ogółem czynności koniecznych do zrealizowania danej inwestycji; synonimem ww. pojęcia jest także proces inwestycyjno-budowlany. Tak: A. Goldszewicz, w: A. Kidyba (red.), Kodeksowe umowy handlowe, Warszawa 2018, s. 214.

⁹ Źródło: <http://fidic.org/history> (dostęp: 1.7.2025 r.).

¹⁰ K. Woźnicki, Z. Boczek, FIDIC w realizacji inwestycji, Biul. Kons. 2007, Nr 1, s. 2.

¹¹ Warunki kontraktu na budowę, Informacje wstępne.

¹² Zob. szerzej na temat współpracy FIDIC z innymi organizacjami: E. Baker, B. Mellors, S. Chalmers, A. Lavers, FIDIC Contracts: Law and Practice, Londyn 2009, s. 6 i n. oraz Doroczny Raport 2018/2019, s. 18 i n.

¹³ Ang. *Inter-American Development Bank*.

¹⁴ Ang. *Caribbean Development Bank*.

¹⁵ Ang. *European Bank for Reconstruction and Development*.

¹⁶ Ang. *International Labour Organization*.

¹⁷ Źródło: <https://sidir.pl/fidic-miedzynarodowa-federacja-inzynierow-konsultantow/> (dostęp: 23.4.2024 r.).

¹⁸ K. Konieczny, Umowa o roboty budowlane w obrocie międzynarodowym, Warszawa 2012, s. 141.

¹⁹ Źródło: <https://sidir.pl/fidic-miedzynarodowa-federacja-inzynierow-konsultantow/> (dostęp: 1.7.2025 r.).

Stowarzyszenie Inżynierów Doradców i Rzeczoznawców (SIDiR) z siedzibą w Warszawie jest przedstawicielem FIDIC w Polsce²⁰. Stowarzyszenie zrzesza niezależnych inżynierów doradców i rzeczoznawców zwanych inżynierami konsultantami, do jego celów należy reprezentowanie wymienionej grupy zawodowej, zapewnienie przestrzegania norm postępowania etycznego, podnoszenie kwalifikacji i jakości usług świadczonych przez członków stowarzyszenia oraz propagowanie wiedzy i standardów FIDIC²¹. Tłumaczeniem na język polski wzorów FIDIC oraz dostosowywaniem ich do wymogów polskich regulacji ustawowych zajmują się członkowie SIDiR²². Stowarzyszenie promuje także zasady organizacji procesów inwestycyjnych uznawane przez FIDIC, PHARE²³, Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz Europejski Bank Inwestycyjny²⁴ (EBI)²⁵; SIDiR jest ponadto członkiem Europejskiej Federacji Stowarzyszeń Inżynierów Konsultantów²⁶.

§ 2. Główne cechy i zastosowanie warunków kontraktowych FIDIC

Wzorce FIDIC zostały **ukształtowane na gruncie anglosaskiego systemu *common law***, jednak z upływem lat ulegały stopniowej internacjonalizacji, a więc nabrały bardziej uniwersalnego charakteru, przez co możliwe jest ich stosowanie w niemal wszystkich jurysdykcjach²⁷. Konstrukcja wymienionych warunków opiera się na założeniach, jakie są wspólne dla większości systemów prawnych – **zasadzie *pacta sunt servanda***, a także szeroko pojmowanej **zasadzie swobody umów**. Nie oznacza to jednak, iż Księgi FIDIC mogą być wykorzystywane bez jakichkolwiek modyfikacji w każdym systemie – ich posta-

²⁰ Źródło: <https://sidir.pl/fidic-miedzynarodowa-federacja-inzynierow-konsultantow/> (dostęp: 1.7.2025 r.). Do FIDIC należeć może wyłącznie jedna organizacja reprezentująca dany kraj (K. Woźnicki, Z. Boczek, FIDIC w realizacji, s. 3).

²¹ Pełna treść statutu dostępna pod adresem: <https://sidir.pl/statut/> (dostęp: 1.7.2025 r.).

²² Źródło: <https://sidir.pl/o-nas/> (dostęp: 1.7.2025 r.).

²³ Ang. *Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*.

²⁴ Ang. *European Investment Bank*.

²⁵ Źródło: <https://sidir.pl/o-nas/> (dostęp: 1.7.2025 r.).

²⁶ Ang. *European Federation of Engineering Consultancy Association – (EFCA)*. Źródło: <https://www.efcanet.org/about-efca> (dostęp: 1.7.2025 r.).

²⁷ H. Wysoczański, Prawo do zmiany oraz polecenie zmiany treści umowy o roboty budowlane w świetle warunków FIDIC, Warszawa 2017, s. 6–7.

nowienia muszą zostać starannie dostosowane przez użytkowników do norm bezwzględnie obowiązujących w określonej jurysdykcji.

U podstaw koncepcji warunków kontraktowych FIDIC leżało dążenie do stworzenia dokumentów przystępnych i zrozumiałych dla uczestników procesu inwestycyjnego²⁸. Pod auspicjami Federacji warunki umowne przygotowują inżynierowie we współpracy z prawnikami²⁹, co stanowi o ich wysokim poziomie merytorycznym. Dzięki współdziałaniu szerokiego grona specjalistów warunki cechuje nie tylko precyzyjna terminologia i przejrzysta konstrukcja, ale także przystają one do realiów praktyki realizacji prac budowlanych ze względu na swoje liczne aktualizacje. Z tego powodu **Federacja nie rekomenduje użytkownikom posługiwania się Księgami, które zostały zastąpione nowszymi wersjami**, gdyż kolejne wydania zawierają liczne udoskonalenia czerpiące z rozwoju wiedzy technicznej, wiedzy o zarządzaniu, ale także oparte na zagadnieniach prawnych i problematyce rozwiązywania sporów³⁰. Specyficzną cechą kontraktów budowlanych jest bowiem znaczna złożoność realizowanych projektów³¹, przez co w przypadku zaistnienia sporu o jego wyniku częstokroć decydują nie tyle czynniki natury prawnej, co ustalenia poczynione w toku badania stanu faktycznego i interpretacja postanowień umownych³². Warunki kontraktowe FIDIC narzucają model zarządzania budową, w tym także zarządzania ryzykiem, stąd też umiejętne posłużenie się nimi powoduje znaczący wzrost szans powodzenia przedsięwzięcia³³. Twórcy wzorów FIDIC przyjęli, że obie strony umowy powinny być obciążone ryzykiem związanym z przedsięwzięciem w podobnym stopniu, tj. w sposób wyrównany, co określane jest **zasadą zrównoważonego podziału ryzyka**³⁴. Zgod-

²⁸ J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, FIDIC a umowa o roboty budowlane w Kodeksie cywilnym – wybrane problemy. Ogólna charakterystyka warunków kontraktowych FIDIC, w: J. Kruchalak-Jankowska (red.), Wpływ europeizacji prawa na instytucje prawa handlowego, Warszawa 2013, s. 404; J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, Wybrane problemy stosowania międzynarodowych standardowych warunków kontraktowych FIDIC – cz. 1, MoP 2013, Nr 16, s. 862.

²⁹ J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, FIDIC a umowa, s. 404; J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, Wybrane problemy – cz. 1, s. 862.

³⁰ J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, Wybrane problemy – cz. 1, s. 861; L. Klee, International Construction Contract Law, Hoboken 2018, s. 547.

³¹ Na temat złożoności stosunków umownych powstających w toku realizacji inwestycji na gruncie polskiego prawa zob.: I. Weiss, Umowy sprzężone w procesach budowlanych, w: W. Pyzioł (red.), Studia z prawa gospodarczego i handlowego: księga pamiątkowa ku czci Profesora Stanisława Włodyki, Kraków 1996, s. 507 i n.

³² H. Wysoczański, Prawo do zmiany, s. 7–8.

³³ K. Woźnicki, Miłe złego początki, Biul. Kons. 2017, Nr 46, s. 7.

³⁴ J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, FIDIC a umowa, s. 404.

nie z nią ryzyko ponosi ta strona, która w największym stopniu ma możliwość je przewidywać i kontrolować³⁵. Na gruncie warunków FIDIC obowiązki i rolę są rozłożone w sposób kompromisowy pomiędzy stronami³⁶.

FIDIC za autentyczną i oficjalną uznaje jedynie angielską wersję warunków kontraktowych³⁷. Powyższe oznacza, iż w przypadku występowania nieścisłości terminologicznych wynikających z tłumaczeń bądź rozbieżności rozumienia instytucji to wersja oryginalna jest poczytywana za rozstrzygającą. FIDIC nie ponosi także odpowiedzialności za poprawność, kompletność i dokładność wersji przetłumaczonych z języka oryginalnego na inne języki³⁸.

Aktualnie warunki kontraktowe stworzone przez Federację Inżynierów Konsultantów mają podstawowe znaczenie dla realizacji kontraktów budowlanych na świecie. Wzory FIDIC pozostają w zgodności z wymogami Banku Światowego oraz Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju w zakresie procedur przetargowych, jak również ogólnych warunków kontraktowych dotyczących robót budowlanych³⁹. Mają one zastosowanie nie tylko w sektorze prywatnym, ale także publicznym, jak również w projektach, które finansują banki rozwoju⁴⁰ – w tym Bank Światowy⁴¹, PHARE i EBOR⁴². Warunki kontraktowe FIDIC szczególnie zyskują na znaczeniu w krajach, gdzie brak jest wypracowanych wewnętrznych wzorców kontraktów. Do takich krajów należą nie tylko państwa Europy Środkowo-Wschodniej (w tym Polska), ale również kraje Zatoeki Perskiej, Meksyk czy Indie⁴³.

W Polsce zainteresowanie warunkami kontraktowymi FIDIC pojawiło się z początkiem lat 80. XX w. w okresie przemian gospodarczych⁴⁴, jednak największy wpływ na rozpowszechnienie ich zastosowania miało wstąpienie

³⁵ A. Nadar, Wprowadzenie, s. 12–13.

³⁶ D. Okolski, Umowa o roboty budowlane, Warszawa 2018, s. 105.

³⁷ H. Wysoczański, Prawo do zmiany, s. 8.

³⁸ Źródło: <https://fidic.org/copyright-0> (dostęp: 1.7.2025 r.): *FIDIC considers the original, English, version of its Publications as the authentic version and assumes no liability whatsoever for the completeness, correctness, adequacy or otherwise of the translated FIDIC Documents for any use to which the translated documents may be put.*

³⁹ K. Konieczny, Umowa, s. 141; A. Brzozowski, w: K. Osajda (red.), SPP, t. 5, 2020, s. 486.

⁴⁰ J.A. Strzépka, W. Wyrzykowski, FIDIC a umowa, s. 404.

⁴¹ Z. Boczek, Warunki kontraktowe FIDIC; istotne uwarunkowania umowne w realizacji inwestycji budowlanych, Biul. Kons. 2016, Nr 44, s. 3.

⁴² P. Drapała, Wzorce umowy FIDIC a przepisy kodeksu cywilnego, PiP 2014, Nr 11, s. 56.

⁴³ D. Jędrzejczyk, Sięgając do innych wzorców – w poszukiwaniu rozwiązań idealnych, Biul. Kons. 2018, Nr 50, s. 26.

⁴⁴ Przewodnik po wybranych warunkach kontraktowych FIDIC (tł. 1. wyd. angielskiego), Warszawa 2009, s. 21.

do UE i realizacja programów finansowanych ze środków wspólnotowych związanych głównie z obiektami użyteczności publicznej⁴⁵. Projekty na bazie warunków FIDIC realizowane były w szczególności przed akcesją do UE, jak również w ramach Funduszu Spójności⁴⁶. Pierwsza inwestycja⁴⁷ w kraju realizowana na podstawie warunków kontraktowych FIDIC powstała w Warszawie w 1985 r. Aktualnie na podstawie opisywanych warunków realizuje się przeważającą część dużych projektów, w tym w szczególności hotele, biurowce, infrastrukturę drogową i lotniczą⁴⁸. Z kolei w realiach czeskich, podobnie jak na gruncie polskiej praktyki, warunki kontraktowe wykorzystywane są przez czeską dyrekcję autostrad oraz sieci kolejowej⁴⁹. Popularność warunków FIDIC na Węgrzech została zainicjowana po przystąpieniu kraju do UE wraz z realizacją kolejnych projektów infrastrukturalnych⁵⁰. W przypadku Ukrainy przedsięwzięcia z zastosowaniem FIDIC realizowano w toku przygotowań do Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej Euro 2012⁵¹. Warunki kontraktowe FIDIC stosuje się również w Rosji⁵². W Bułgarii oparcie we wzorach FIDIC mają głównie kontrakty realizowane na podstawie projektów finansowanych przez Bank Świata i inne międzynarodowe podmioty finansujące⁵³.

Należy wspomnieć także, iż stosowanie międzynarodowych warunków kontraktowych FIDIC wiąże się z pewnego rodzaju problemami natury praktycznej, które sprowadzają się w pierwszej kolejności do tłumaczenia tekstów z języka angielskiego na inne języki ich użytkowników, w tym język polski, a kolejno pogodzenia rozwiązań FIDIC z regulacjami poszczególnych systemów prawnych, którym obce są niektóre z konstrukcji proponowanych przez Federację⁵⁴. Ukształtowanie analizowanych warunków kontraktowych

⁴⁵ H. Wysoczański, Prawo do zmiany, s. 2–3.

⁴⁶ P. Drapała, Wzorce, s. 56.

⁴⁷ K. Woźnicki, Z. Boczek, FIDIC w realizacji, s. 3.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ L. Klee, Umowy FIDIC w Europie Środkowo-Wschodniej – Czechy, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje, s. 21.

⁵⁰ A. Rev, Umowy FIDIC w Europie Środkowo-Wschodniej – Węgry, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje, s. 23.

⁵¹ V. Yaremko, Umowy FIDIC w Europie Środkowo-Wschodniej – Ukraina, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje, s. 25.

⁵² A. Lapszina, Umowy FIDIC w Europie Środkowo-Wschodniej – Rosja, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje, s. 27.

⁵³ S. Kyutchkov, Umowy FIDIC w Europie Środkowo-Wschodniej – Bułgaria, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje, s. 18.

⁵⁴ Por. szerzej: J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, Wybrane problemy – cz. 1, s. 862; J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, FIDIC a umowa, s. 404–407.

ma swoje podłoże – jak już wspomniano – w anglosaskiej tradycji prawnej, co ma także odbicie w używaniu pojęć i instytucji mających swoisty sens oraz znaczenie, a których transpozycja czy stosowanie na gruncie innego porządku prawnego wymaga nie tyle nawet tłumaczenia specjalistycznego języka prawniczego, co daleko idącego rozumienia sensu zaproponowanych przez twórców FIDIC regulacji⁵⁵.

Z drugiej strony, skorzystanie przez strony z warunków, które mają standardową konstrukcję, ułatwia pracę z kontraktem oraz zmniejsza ryzyko po stronie ewentualnych oferentów, którzy nie muszą uwzględniać rezerw w związku z występowaniem ryzyka dotyczącego nieznanymi warunków kontraktowych⁵⁶. FIDIC przewiduje ponadto jednolite procedury przetargowe z przejrzystymi zasadami oceny ofert i wyboru wykonawcy⁵⁷. Jako pozytywne aspekty posługiwania się wzorami wymienia się także przyspieszenie procesów zawierania umów, racjonalizację planowania i prowadzenia działalności, a także zwiększenie kontroli i znaczne ułatwienie kalkulacji ryzyka⁵⁸.

§ 3. Wybrane standardy umowne FIDIC

I. Pierwsze opracowania FIDIC

Pierwsze warunki kontraktowe FIDIC zostały przygotowane w 1957 r.⁵⁹. Były one wzorowane na warunkach ACE⁶⁰ z 1956 r., opracowanych przez Stowarzyszenie Inżynierów Konsultantów wywodzące się z Wielkiej Brytanii wraz z *Export Group for the Construction Industries* (ang.), które to z kolei czerpały

⁵⁵ Zob. Szerzej: A. V. Jaeger, G. S. Hök, FIDIC – A guide for Practitioners, Berlin 2009, s. 99 i n. Autorzy wskazują, że w porównaniu z kontynentalną tradycją prawną odmienne jest w szczególności rozumienie zagadnienia odbioru i przejęcia robót, pojmowanie czasu wyznaczonego na realizację (*time is of the essence i time at large*), rozumienie klauzul generalnych i zwrotów niedookreślonych o ukształtowanym przez orzecznictwo znaczeniu (np. *reasonable, workmanlike manner*) (s. 100 i 101).

⁵⁶ Przewodnik po wybranych warunkach, s. 14.

⁵⁷ K. Woźnicki, Z. Boczek, FIDIC w realizacji, s. 3.

⁵⁸ Z. Radwański, A. Olejniczak, Zobowiązania – część ogólna, Warszawa 2020, s. 160.

⁵⁹ *Conditions of Contract (International) for Works of Civil Engineering Construction*. W. Wyrzykowski, Warunki kontraktowe FIDIC: charakterystyka ogólna, PZP 2014, Nr 4(43), s. 20; A. Brzozowski, w: K. Osajda (red.), SPP, t. 5, 2020, s. 486.

⁶⁰ Ang. *Overseas (Civil) Conditions of Contract (the ACE Form)* z 1956 r.

z brytyjskich warunków kontraktowych Instytutu Inżynierów Budownictwa⁶¹ i powstałych na zlecenie Banku Światowego⁶². Warunki kontraktowe dla robót inżynieryjno-budowlanych (*Conditions of Contract (International) for Works of Civil Engineering Construction*), które później nazwane zostały tzw. Czerwoną Księgą, były publikowane w ramach kolejnych wydań także w latach 1969 (2. wyd.), 1977 (3. wyd.)⁶³, 1987 (4. wyd. wraz z reedycjami w 1988 oraz 1992)⁶⁴. Z kolei w 1963 r. po raz pierwszy ukazały się Warunki kontraktowe dla robót elektrycznych i mechanicznych zaprojektowanych przez Wykonawcę (*Conditions of Contract (International) for Plant and Design-Build for Electrical and Mechanical Plant, and for Building and Engineering Works, Designed by the Contractor*), a kolejno w 1980 r. i 1987 r. ich następne wydania⁶⁵ określane w praktyce tzw. Żółtą Księgą. Edycja zarówno Czerwonej, jak i Żółtej Księgi z 1987 r. nie zawierała już w tytule określenia „międzynarodowy”, ponieważ intencją twórców było podkreślenie, iż warunki mogą mieć zastosowanie także w kontraktach krajowych⁶⁶. Warunki kontraktowe FIDIC w kolejnych latach były aktualizowane, mając na uwadze postęp wiedzy technicznej, organizacyjnej, a także w związku z doświadczeniami, analizami i obserwacjami poczynionymi w toku ich stosowania. Księgi FIDIC, mając na uwadze różne kolory okładek, są także nazywane tęczowymi (ang. *Rainbow suite*)⁶⁷.

Pierwsze wydania warunków kontraktowych w wersji przetłumaczonej na język polski zostały opublikowane w 1992 r.:

- 1) Warunki kontraktowe dla robót inżynieryjno-budowlanych (*Conditions of Contract for Works of Civil Engineering Construction*), tł. z wersji oryginalnej z 1987 r. – tzw. **Stara Czerwona Księga**;

⁶¹ Ang. *Institution of Civil Engineers (ICE)*.

⁶² K. Konieczny, Umowa, s. 142. Szerzej w zakresie pierwowzoru oraz kolejnych wydań kontraktowych FIDIC wraz ze szczegółową informacją na temat zmian dokonywanych w kolejnych dokumentach: N. Bunni, *The FIDIC Forms of Contract*, Londyn 2005, s. 4 i n.

⁶³ Szerzej na temat rozwiązań zawartych w Czerwonej Księdze z 1977 r.: S. Wyroba, „Warunki FIDIC” 1977 dotyczące kontraktów międzynarodowych o roboty inżynieryjno-budowlane, w: M. Pazdan, A. Tynel (red.), *Zagadnienia prawne eksportu kompletnych obiektów przemysłowych*, Katowice 1980, s. 37 i n.

⁶⁴ Źródło: <https://www.whitecase.com/publications/alert/introduction-fidic-suite-contracts> (dostęp: 23.4.2024 r.).

⁶⁵ Źródło: <https://www.whitecase.com/publications/alert/introduction-fidic-suite-contracts> (dostęp: 23.4.2024 r.). E. Baker i in., FIDIC, s. 5.

⁶⁶ J. Glover, S. Hughes, *Understanding the FIDIC red book: a clause-by-clause commentary*, Londyn 2011, s. xii.

⁶⁷ H. Wysoczański, *Prawo do zmiany*, s. 5.

- 2) Warunki kontraktowe dla robót elektrycznych i mechanicznych (*Conditions of Contract for Electrical and Mechanical Works*), także tł. z wersji oryginalnej z 1987 r. – tzw. **Stara Żółta Księga**.

Kolejno, w 1995 r., Federacja opublikowała Warunki kontraktowe dla realizacji „Projekt i budowa” i „Pod klucz” (*Conditions of Contract for Design-Build and Turnkey*) – **Pomarańczową Księgę**⁶⁸.

II. Warunki kontraktowe z 1999 r. i inne wybrane standardy umowne wydane przed 2017 r.

W 1999 r. FIDIC przygotował nową edycję warunków kontraktowych, które ukazały się w 2000 r. w wersji polsko-angielskiej:

- 1) Warunki kontraktowe dla budowy dla robót inżynieryjno-budowlanych projektowanych przez Zamawiającego (*Conditions of Contract for Construction for Building and Engineering Works Designed by the Employer. The Construction Contract; the FIDIC Red Book 1999*) – **Czerwona Księga** z kolejnymi wyd. z 2005, 2006 i 2010 r.⁶⁹; warunki kontraktowe mające zastosowanie do złożonych przedsięwzięć budowlanych i inżynieryjnych, gdzie **prace projektowe są wykonywane przez Zamawiającego lub Inżyniera** będącego przedstawicielem Zamawiającego (co do zasady), natomiast **po stronie Wykonawcy istnieje obowiązek przeprowadzenia robót**. Wykonawców zaprasza się do składania ofert na etapie, gdy projekt zostanie już przygotowany (zgodnie z formułą projekt-oferta-realizacja)⁷⁰. Powyższe nie wyłącza możliwości zaprojektowania części robót przez Wykonawcę, co może dotyczyć w szczególności prac mechanicznych, inżynieryjnych, budowlanych czy elektrycznych⁷¹. Wynagrodzenie Wykonawcy określane jest na podstawie kosztorysu, biorąc pod uwagę rozmiar faktycznie wykonanych robót⁷²;
- 2) Warunki kontraktowe dla urządzeń oraz projektowania i budowy przeznaczone dla robót budowlanych i inżynieryjnych oraz dla urządzeń elektrycznych i mechanicznych projektowanych przez Wykonawcę

⁶⁸ K. Konieczny, Umowa, s. 6.

⁶⁹ L. Klee, International, s. 530.

⁷⁰ Ang. *Design, Bid, Build (DBB)*. A. Nadar, Wprowadzenie, s. 13; L. Klee, International, s. 522.

⁷¹ Warunki kontraktowe dla budowy dla robót inżynieryjno-budowlanych projektowanych przez Zamawiającego (tł. wyd. angielskiego 1999), Warszawa 2008, Informacje wstępne.

⁷² A. V. Jaeger, G.S. Hök, FIDIC – A guide, s. 125.

(*Conditions of Contract for Construction Plant and Design-Build for Electrical and Mechanical Works and for Building and Engineering Works designed by the Contractor – The Plant and Design/Build Contract; the FIDIC Yellow Book 1999*) – **Żółta Księga**;

warunki kontraktowe, w ramach których **Wykonawca przygotowuje projekt i jednocześnie wykonuje roboty budowlane na jego podstawie**, w związku z czym duża część ryzyka spoczywa w tej konfiguracji na wymienionej stronie, a wytyczne Zamawiającego formułowane są w postaci celów i wyników, które mają zostać osiągnięte⁷³. Wykonawca w ramach niniejszego kontaktu otrzymuje wynagrodzenie ryczałtowe⁷⁴, co nie wyłącza przyznania wynagrodzenia dodatkowego⁷⁵. Wymienione warunki mają zastosowanie w przypadku dostarczania urządzeń, a także projektowania oraz wykonywania robót budowlanych i inżynierskich⁷⁶;

- 3) Warunki kontraktu na realizację EPC⁷⁷/pod klucz (*Conditions of Contract for EPC/Turnkey Projects; the FIDIC Silver Book 1999*) – **Srebrna Księga**;

warunki kontraktowe, które pojawiły się w miejsce Pomarańczowej Księgi⁷⁸. W ramach Księgi Srebrnej zakłada się, iż **na Wykonawcy spoczywa większy zakres odpowiedzialności** niż ma to miejsce w RB2017 i YB2017, gdyż do jego obowiązków należy nie tylko **przygotowanie projektu i realizacja robót budowlanych oraz inżynierskich**, ale również **zaprojektowanie, wytworzenie, dostarczenie i zainstalowanie niezbędnych urządzeń**⁷⁹, a w konsekwencji **dostarczenie Zamawiającemu obiektu, który jest w pełni przygotowany do pełnienia swojej funkcji** (np. zakład przetwórczy, fabryka, elektrownia, droga, linia kolejowa, most, instalacja oczyszczania wody, linia przesyłowa) – tj. „pod klucz”⁸⁰. W zakresie ryzyk przeniesionych na Wykonawcę należy wymienić jednocześnie ryzyko nieprzewidzianych warunków geologicznych

⁷³ A. Nadar, Wprowadzenie, s. 13–14.

⁷⁴ A. V. Jaeger, G.S. Hök, FIDIC – A guide, s. 125.

⁷⁵ L. Klee, International, s. 523.

⁷⁶ Warunki kontraktowe dla budowy dla robót inżyniersko-budowlanych projektowanych przez Zamawiającego, Informacje wstępne.

⁷⁷ Ang. EPC (*Engineering, Procurement, Construction*) – dobór urządzeń, dostawa, budowa.

⁷⁸ W. Wyrzykowski, Warunki kontraktowe FIDIC: charakterystyka ogólna, s. 21.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 22.

⁸⁰ Przewodnik po wybranych warunkach, s. 9 i 16.

i ryzyko związane z wymaganiami sformułowanymi przez Zamawiającego⁸¹. Taki sposób ukształtowania warunków kontraktowych zapewnia Zamawiającemu wyższy stopień pewności w zakresie ostatecznej wysokości wynagrodzenia Wykonawcy i daty zakończenia przedsięwzięcia, a jednocześnie nie nakłada na niego obowiązków związanych z zaangażowaniem w bieżące prowadzenie prac, gdyż Wykonawca dysponuje stosunkowo szerokim zakresem swobody ich wykonywania pod warunkiem jednak, iż ich końcowy efekt będzie odpowiadał kryteriom Zamawiającego⁸². Wykonawca jednocześnie ponosi także ryzyko związane z koniecznością dotrzymania ww. warunków, tj. czasu wykonania i ceny, stąd też jego wynagrodzenie w związku z tym jest z reguły wyższe⁸³. Srebrna Księga nie przewiduje zaangażowania Inżyniera kontraktu w toku realizacji⁸⁴.

Warunki kontraktowe edycji 1999 są podzielone na 20 klauzul grupujących postanowienia odnoszące się do określonych zagadnień związanych z wykonaniem kontraktu, Federacja zrezygnowała ponadto z wiodącego dotychczas kryterium rodzaju robót jako decydującego o tym, która z Ksiąg ma być zastosowana do konkretnego przedsięwzięcia, skupiając się na rolach uczestników, tj. biorąc pod uwagę podmiot dostarczający projekt i sposób przeprowadzenia postępowania przetargowego⁸⁵.

W tym samym roku, tj. w 1999, Międzynarodowa Federacja Inżynierów Konsultantów opracowała **Zieloną Księgę** (ang. *The Short Form of Contract*), która następnie ukazała się w polskim tłumaczeniu jako Krótka forma umowy (drugie wydanie z 2009 r.). Zielona Księga może mieć zastosowanie do realizacji robót inżynierskich, budowlanych, mechanicznych, a także elektrycznych, których całkowita wartość pieniężna nie jest znaczna (FIDIC przyjmuje górną granicę na poziomie kwoty 500 000 USD) lub których realizacja zaplanowana jest na stosunkowo krótki okres (tj. do 6 miesięcy)⁸⁶. Wspomniana Księga zo-

⁸¹ A. Nadar, Wprowadzenie, s. 14.

⁸² Warunki kontraktu na realizację EPC/pod klucz (tł. wyd. angielskiego 1999), Warszawa 2000, Przedmowa.

⁸³ Warunki Kontraktu na realizację EPC/pod klucz, Przedmowa.

⁸⁴ Przewodnik po wybranych warunkach, s. 16.

⁸⁵ E. Baker i in., FIDIC, s. 19. Szeroki opis zmian dokonanych w Księgach wydanych w 1999 r. w porównaniu do poprzednich edycji przedstawia N. Bunni, zob.: N. Bunni, *The FIDIC Forms*, s. 487 i n., natomiast w polskiej literaturze do tej problematyki odnosi się m.in. P. Drapała: P. Drapała, *Wzorce*, s. 55–56.

⁸⁶ Źródło: <https://fidic.org/bookshop/about-bookshop/which-fidic-contract-should-i-use> (dostęp: 1.7.2025 r.).

stała pomyślana jako odpowiednia także dla prostych, jak i powtarzalnych robót⁸⁷. Konstrukcja Księgi Zielonej jest przy tym znacznie mniej rozbudowana w porównaniu do innych Ksiąg, jest to więc dokument dalece bardziej uproszczony – polskie wydanie wymienionych warunków liczy blisko 15 stron i zawiera obok Warunków Ogólnych (podzielonych na 15 klauzul) także Regulamin Rozjemstwa. Co do zasady projekt dostarcza Zamawiający lub jego przedstawiciel, co jednak nie wyklucza konfiguracji, w której całość lub część robót zostanie zaprojektowana przez Wykonawcę⁸⁸. Zamawiający ma także możliwość wyznaczenia Inżyniera, jak również może dokonać wyboru metody wyceny⁸⁹. W 2021 r. ukazała się druga edycja Księgi Zielonej (*Short Form of Contract 2nd Ed*)⁹⁰, w ramach której twórcy zawarli nowe rozwiązania i instytucje, wśród których wymienić można tzw. mechanizm PGC (ang. *Prolongation Cost*), który przewiduje uprawnienie dla Wykonawcy do żądania zapłaty przez Zamawiającego kosztów związanych z wydłużeniem czasu realizacji inwestycji⁹¹. Drugie wydanie Księgi Zielonej zostało poszerzone o dodatkowe postanowienia kontraktowe dla zwiększenia klarowności i precyzyjności warunków, co wiąże się ze zwiększeniem ich objętości, jak również dodano diagramy, tabele oraz formularze⁹². Podkreślenia wymaga, że w nowej odsłonie przewidziane jest powołanie Inżyniera kontraktu⁹³.

Kolejną, jedną z bardziej znanych Ksiąg FIDIC, jest **Złota Księga** – Warunki kontraktowe dla projektowania, budowy i obsługi (*Conditions of Contract for Design, Build and Operate Projects*). Pierwsze wydanie w języku polskim ukazało się staraniami SIDiR w 2010 r., natomiast Federacja wydała ww. zbiór w 2008 r. Złota Księga ma zastosowanie do kontraktów, w których Wykonawca jest odpowiedzialny za dostarczenie projektu, wybudowanie i kolejno długoterminową obsługę obiektu⁹⁴ (20 lat)⁹⁵. Przyjmując pewne uproszczenie, można wskazać, iż Księga Złota jest zbliżona pod względem swo-

⁸⁷ Krótka forma umowy (tł. wyd. angielskiego 1999), Warszawa 2009, s. ii.

⁸⁸ Krótka forma umowy, s. ii.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ Źródło: <https://fidic.org/books/short-form-contract-2nd-ed-2021-green-book> (dostęp: 1.7.2025 r.) oraz <https://fidic.org/node/34702> (dostęp: 1.7.2025 r.).

⁹¹ Źródło: <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/9aa11d7b/on-the-horizon-fidics-new-green-book> (dostęp: 1.7.2025 r.).

⁹² *Ibidem*.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ Warunki kontraktowe dla projektowania, budowy i obsługi (tł. wyd. angielskiego 2008), Warszawa 2010, s. 6.

⁹⁵ J. Glover, S. Hughes, Understanding the FIDIC red book, s. xv.

jego skonstruowania do Księgi Srebrnej, jednak dodano do niej dodatkowo etap obsługi obiektu⁹⁶. Treść warunków kontraktowych została przygotowana na bazie Księgi Żółtej z 1999 r.⁹⁷. Inwestycja wykonywana na podstawie Żółtej Księgi jest z założenia wykonywana na terenie, który nie był wcześniej zabudowany (tzw. inwestycja *greenfield*)⁹⁸, a Wymagania Zamawiającego wskazują cel, któremu odpowiadać ma przedsięwzięcie⁹⁹. Opisywane warunki kontraktowe znajdują zastosowanie w szczególności do zamierzeń realizowanych w ramach formuły partnerstwa publiczno-prywatnego¹⁰⁰. Istotnym powodem, dla którego FIDIC podjął działania zmierzające do przygotowania opisywanego zbioru warunków kontraktowych, był problem nieprawidłowego działania obiektu bądź znacznego pogorszenia się jego właściwości tuż po jego przekazaniu Zamawiającemu, co miało często swoją przyczynę w nieprawidłowościach występujących w wykonawstwie czy w stosowaniu materiałów niedostatecznej jakości – konieczność obsługi i eksploatacji obiektu przez Wykonawcę w dłuższej perspektywie czasowej po zakończeniu robót przyczynia się do zniwelowania wymienionych wyżej zjawisk¹⁰¹. Konstrukcja Żółtej Księgi wykazuje częściowe podobieństwo do ukształtowania zawartości warunków kontraktowych z 1999 r. – używana jest podobna terminologia i definicje, jak również utrzymany jest podział warunków na 20 klauzul¹⁰². Księga Żółta dostępna jest m.in. w następujących wersjach językowych: arabskiej, chińskiej, francuskiej, węgierskiej, portugalskiej, serbskiej, hiszpańskiej i rumuńskiej¹⁰³.

Należy także wspomnieć o wersji warunków kontraktowych FIDIC, które powstały w wyniku współpracy organizacji z bankami rozwoju i potocznie nazywane są **Różową Księgą**, których pełna nazwa brzmi: *Conditions of Contract for Construction for Building and Engineering Works Designed by Employer*

⁹⁶ E. Baker, D. Kopania, Role stron w umowach FIDIC, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje, s. 33.

⁹⁷ W. Wyrzykowski, Warunki kontraktowe FIDIC: charakterystyka ogólna, s. 21.

⁹⁸ Warunki kontraktowe dla projektowania, budowy i obsługi, s. 6. Przeciwnieństwem scenariusza *greenfield* (ang.) jest scenariusz *brownfield* (ang.), w ramach którego dokonuje się przebudowy istniejącego już obiektu (ang. *Operate, Design, Build: ODB*). Drugi z wymienionych scenariuszy wyklucza zastosowanie Żółtej Księgi, tak: L. Klee, International, s. 539.

⁹⁹ A. Jaeger, Działanie zgodnie z umową „zaprojektuj i buduj” (*DBO contract*) – gdzie i w jaki sposób umowy tego rodzaju mogą być wykorzystywane w Europie Środkowo-Wschodniej?, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje, s. 62.

¹⁰⁰ Warunki kontraktowe dla projektowania, budowy i obsługi, s. 7.

¹⁰¹ E. Baker i in., FIDIC, s. 21.

¹⁰² *Ibidem*, s. 22. Szerzej na temat zmian wprowadzonych w Żółtej Księdze w porównaniu z edycją z 1999 r.: A. Jaeger, Działanie, s. 62 i n.

¹⁰³ Źródło: <https://fidic.org/books/dbo-contract-1st-ed-2008-gold-book> (dostęp: 1.7.2025 r.).

– *Multilateral Development Bank Harmonised Edition 2010*¹⁰⁴. Wyżej wymienione wydanie było poprzedzone także przez wersję z 2005 r.¹⁰⁵ oraz 2006 r.¹⁰⁶.

Międzynarodowa Organizacja Inżynierów Konsultantów wydała również **Niebieską Księgę**, która dotyczy prac pogłębiarskich i rekultywacyjnych – *Form of Contract for Dredging and Reclamation Works*¹⁰⁷. Wymienione warunki kontraktowe ukazały się w dwóch edycjach – pierwsza z 2006 r., druga natomiast z 2016 r. Żadna z edycji nie została przetłumaczona dotychczas na język polski.

III. Warunki kontraktowe z 2017 r. i wybrane standardy umowne wydane począwszy od 2017 r.

Rok 2017 przyniósł kolejną edycję warunków kontraktowych FIDIC. Dwie z Ksiąg (Księga Czerwona i Żółta) ukazały się w przekładzie SIDiR w 2019 r.:

- 1) Warunki kontraktu na budowę (*Conditions of Contract for Construction 2nd Edition*) – **Czerwona Księga** (RB2017);
- 2) Warunki kontraktu na urządzenia i budowę z projektowaniem (*Conditions of Contract for Plant & Design-Build 2nd Edition*) – **Żółta Księga** (YB2017);
- 3) Warunki kontraktu na realizację EPC/pod klucz (*Conditions of Contract for EPC Turnkey Projects 2nd Edition*) – **Srebrna Księga** (SB2017).

¹⁰⁴ Warunki kontraktowe dostępne są na oficjalnej stronie internetowej organizacji FIDIC pod adresem: <http://fidic.org/node/5602> (dostęp: 1.7.2025 r.).

¹⁰⁵ *Construction Contract MDB Harmonised Ed* (Version 1: May 2005 Harmonised Red Book). Ang. *Multilateral Development Bank* (MDB) – Wielostronne Banki Rozwoju. Do banków, które uczestniczyły w przygotowaniu zharmonizowanych warunków, należały: *African Development Bank, Asian Development Bank, Black Sea Trade and Development Bank, Caribbean Development Bank, European Bank for Reconstruction and Development, Inter-American Development Bank, International Bank for Reconstruction and Development, Islamic Bank for Development* oraz *Nordic Development Fund*. Wymienionym podmiotom przysługuje prawo do adaptacji opisanej edycji warunków kontraktowych do własnych standardów przetargowych. Szerzej w tym zakresie: B. Kiernożycki, Zastosowanie zharmonizowanych warunków kontraktu na budowę Międzynarodowej Federacji Inżynierów Konsultantów (FIDIC), Biul. Kons. 2017, Nr 45, s. 20.

¹⁰⁶ *Construction Contract MDB Harmonised Ed* (Version 2: March 2006 Harmonised Red Book).

¹⁰⁷ W języku angielskim określana także jako: *Blue-Green Book*. Warunki te w publikacjach SIDiR są określane jako Wzór umowy dla robót bagrowych i melioracyjnych. Tak: Warunki kontraktowe dla projektowania, budowy i obsługi, s. 6.

Warunki kontraktowe z 2017 r. zostały przetłumaczone m.in. na język chiński¹⁰⁸, francuski, koreański, hiszpański, rosyjski, ukraiński i tajski¹⁰⁹. Zostały zaimplementowane¹¹⁰ przez Bank Światowy, Międzypaństwowy Bank Rozwoju, Karaibski Bank Rozwoju, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR), Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych¹¹¹, Islamski Bank Rozwoju¹¹² oraz Afrykański Bank Rozwoju¹¹³ w zakresie prowadzonych przez nie inwestycji infrastrukturalnych. W 2022 r. FIDIC opublikował broszurę obejmującą zmiany i poprawki do omawianej edycji warunków kontraktowych, jak również przedruki uwzględniające wymienione modyfikacje obowiązujące począwszy od 2023 r.¹¹⁴. W 2022 r. ukazał się również obszerny przewodnik autorstwa FIDIC do Książki edycji 2017 (*FIDIC 2017 Contracts Guide 2nd Edition 2022*)¹¹⁵.

W 2017 r. ukazała się zaktualizowana angielska wersja wzoru umowy z inżynierem konsultantem: *Client/Consultant Model Services Agreement 5th Edition*¹¹⁶. Poprzednie wydania publikowane były m.in. w 1998 r. (3. edycja) i w 2006 r. (4. edycja). Na język polski została przetłumaczona wersja z 2006 r. i ukazała się ona w 2012 r. pt. Klient/konsultant wzór umowy o usługach. Ten wzór umowy nazywany jest powszechnie **Białą Księgą** FIDIC. Celem przyświecającym jego przygotowaniu była intencja rozpowszechnienia zatrudniania inżynierów konsultantów już na wczesnym etapie przedsięwzięcia, w tym

¹⁰⁸ Źródło: <https://fidic.org/node/33142> (dostęp: 1.7.2025 r.).

¹⁰⁹ Źródło: <https://fidic.org/books/construction-contract-2nd-ed-2017-red-book>; <https://fidic.org/books/epcturnkey-contract-2nd-ed-2017-silver-book>; <https://fidic.org/books/plant-and-design-build-contract-2nd-ed-2017-yellow-book> (dostęp: 23.4.2024 r.). Dodatkowo Księga Czerwona i Żółta są dostępne w językach: portugalskim, serbskim i słowackim.

¹¹⁰ Źródło: <https://fidic.org/node/33142> (dostęp: 1.7.2025 r.).

¹¹¹ Ang. *Asian Infrastructure and Investment Bank*.

¹¹² Ang. *Islamic Development Bank*.

¹¹³ Ang. *African Development Bank*.

¹¹⁴ *FIDIC Construction Contract 2nd Edition (2017 Red Book, Reprinted 2022 with amendments)*; *FIDIC Plant and Design-Build Contract 2nd Edition (2017 Yellow Book Reprinted 2022 with amendments)*; *FIDIC EPC/Turnkey Contract 2nd Edition (2017 Silver Book Reprinted 2022 with amendments)*. Erraty do Księgi Czerwonej i Żółtej ukazały się w tłumaczeniu SI-DiR i są dostępne pod adresem: https://sidir.pl/wp-content/uploads/2024/01/2017-FIDIC-Red-seperated-errata_PL.pdf i https://sidir.pl/wp-content/uploads/2024/01/2017-FIDIC-Yellow-seperated-errata_PL.pdf (dostęp: 23.4.2024 r.).

¹¹⁵ Publikacja dostępna jest w języku angielskim. Dotychczas nie została ona przetłumaczona na język polski.

¹¹⁶ Łącznie z ww. wzorem opublikowano także *Sub-Consultancy Agreement 2nd Edition (2017)* – wzór umowy wykorzystywany w przypadku powierzenia części obowiązków inżyniera konsultanta do wykonania podmiotowi trzeciemu.

podczas sporządzania studium wykonalności, jak również przy przygotowaniu projektu, administrowaniu kontraktem i zarządzaniu nim¹¹⁷.

W 2019 r. wspólnymi staraniami Międzynarodowej Federacji Inżynierów Konsultantów oraz Międzynarodowego Stowarzyszenia Budowy Tuneli oraz Przestrzeni Podziemnej¹¹⁸ ukazały się Warunki kontraktu na roboty podziemne (*Conditions of Contract for Underground Works*) zwane także **Szmaragdową Księgą**¹¹⁹. Powstały one na bazie Księgi Żółtej, jednak zostały dostosowane do specyfiki robót z uwzględnieniem typowo występujących w tego typu kontraktach uwarunkowań. Twórcy mieli na uwadze m.in., iż sposób wykonania wykopu i podparcia stanowią w dużej mierze o powodzeniu dalszych etapów inwestycji, gdyż dostęp do zasadniczego miejsca prowadzenia robót z reguły jest ograniczony, co ma z kolei wpływ na występowanie trudności w zakresie organizacyjnym i logistycznym, natomiast obszar, pod którym mają być prowadzone roboty, może stanowić własność osób trzecich.

IV. Pozostałe standardy umowne FIDIC (wybór)

Federacja przygotowała także m.in. wzory warunków kontraktowych dotyczące podwykonawstwa robót budowlanych:

- 1) Warunki kontraktu podzlecenia robót inżynieryjno-budowlanych (*Conditions of Subcontract for Work of Civil Engineering Construction*), które zostały wydane przez FIDIC w 1994 r., natomiast w 1996 r. wydawnictwo Cosmopoli przygotowało wersję polsko-angielską. Wymienione warunki dostosowane są do postanowień Warunków kontraktowych dla robót inżynieryjno-budowlanych, które ukazały się w 1987 r. (tj. Stara Czerwona Księga);
- 2) Wzór podzlecenia dla robót, dostaw i usług wydany w Polsce w 2006 r. i dostosowany do warunków kontraktowych z 1999 r.;
- 3) *Conditions of Subcontract for Construction for building and engineering Works designed by the Employer* – wyd. z 2011 r., odnosi się do prac prowadzonych na podstawie Czerwonej Księgi;
- 4) *Conditions of Subcontract for Plant and Design* – wyd. z 2019 r., odnosi się do prac prowadzonych na podstawie Żółtej Księgi.

¹¹⁷ E. Baker i in., FIDIC, s. 23.

¹¹⁸ Ang. *International Tunnelling and Underground Space Association* (ITA-AITES).

¹¹⁹ Ang. *Emerald Book*.

Jedną z głównych cech wzorów umów podwykonawczych jest skonstruowanie na zasadzie *back-to-back* (ang.), co oznacza, że zarówno prawa, jak i obowiązki, a w konsekwencji również ryzyka Wykonawcy zostają przeniesione na Podwykonawcę¹²⁰. Na generalnym Wykonawcy spoczywa natomiast obowiązek zapewnienia koordynacji prac Podwykonawców w taki sposób, aby dążyli oni – także poprzez efektywną współpracę – do oznaczonego celu¹²¹. Opisujące wzory regulują m.in. warunki płatności, odbiory robót, zgłaszanie wad, kwestię udzielania przez Podwykonawcę gwarancji oraz zgłaszanie roszczeń.

Staraniem FIDIC ukazało się także wiele innych publikacji powiązanych z prowadzeniem procesów budowlanych i zarządzaniem projektami, w tym w szczególności wytyczne wyboru inżynierów-konsultantów, wzór umowy konsorcjum, procedury przetargowe¹²², których opis – biorąc pod uwagę ich liczbę i zróżnicowanie – wykracza poza ramy niniejszego opracowania.

§ 4. Struktura warunków kontraktowych FIDIC

I. Budowa zbiorów warunków kontraktowych FIDIC

Poszczególne Księgi FIDIC¹²³ podzielone zostały na części, z których pierwsza zawiera **Warunki Ogólne** kontraktu, druga Wskazówki do przygotowania Warunków Szczególnych i załączników, trzecia natomiast Wzory Dokumentów, w tym w szczególności wzór Oferty¹²⁴, Listu Akceptującego¹²⁵, Aktu

¹²⁰ S. Fahey, Umowy FIDIC o podwykonawstwo projektowo-budowlane, w: Warunki kontraktowe FIDIC a regulacje, s. 70.

¹²¹ *Ibidem*, s. 71.

¹²² Pełna lista dostępnych publikacji FIDIC dostępna jest pod adresem: <https://fidic.org/bookshop> (dostęp: 1.7.2025 r.).

¹²³ Opis zawarty w niniejszym rozdziale odnosi się do konstrukcji warunków kontraktowych Księgi Czerwonej, Żółtej i Srebrnej z 2017 r. oraz Księgi Żółtej z 2008 r.

¹²⁴ **Ofertę** zdefiniowano w podkl. 1.1.51 RB2017 i YB2017.

¹²⁵ Wzór Listu Akceptującego nie został dołączony do Księgi Srebrnej z 2017 r. (analogicznie w przypadku Księgi Srebrnej z 1999 r.).

Wskazuje się, iż na gruncie pozostałych Ksiąg kontrakt może pozostawać wiążący dla stron w następstwie wymienienia Oferty i Listu Akceptującego pomimo braku podpisania samego Aktu Umowy, natomiast brak Listu Akceptującego w Księdze Srebrnej wskazuje, iż na gruncie tej księgi zasadą powinno być podpisanie przez strony Aktu Umowy. Tak: E. Baker i in., FIDIC, s. 6 i n. oraz Doroczny Raport 2018/2019, s. 25. W polskim tl. Księgi Żółtej z 2008 r. dokument ten (ang. *Letter of Acceptance*) nosi nazwę Listu Zatwierdzającego.

Umowy oraz Umowy o Unikanie Sporów i Rozjemstwo¹²⁶. **Warunki Szczególne składają się z dwóch części: część A – Dane Kontraktowe¹²⁷ i część B – Postanowienia Szczególne¹²⁸**. Warunki Ogólne mają analogiczną konstrukcję w poszczególnych Księgach, jednak w każdej z nich są one dostosowane do zamierzeń inwestycyjnych o innej specyfice¹²⁹. Ich struktura przedstawia się w uproszczeniu następująco: w pierwszej kolejności wskazane zostały definicje użytych pojęć, w dalszej części w Warunkach Ogólnych odnaleźć można postanowienia skupiające się wokół Stron¹³⁰ i innych podmiotów występujących w toku realizacji kontraktu – Zamawiającego, Inżyniera¹³¹, względnie Przedstawiciela Zamawiającego¹³², Wykonawcy, Podwykonawców, postanowienia regulujące zagadnienia związane z kadrami, robotnikami, urządzeniami, materiałami, wykonawstwem, projektowaniem¹³³, kolejno umiejscowione zostały wszelkie uregulowania związane z przebiegiem robót i rozliczeniami, na końcu natomiast znajdują się postanowienia dotyczące sporów i arbitrażu. Warunki Ogólne stanowią źródło praw, obowiązków i odpowiedzialności Stron kon-

¹²⁶ Por. konstrukcja Księgi Czerwonej, Żółtej i Srebrnej z 2017 r. Księga Złota z 2008 r. składa się z kolei Warunków Ogólnych, Warunków Szczególnych część A – Załącznik do Kontraktu (odpowiednik Danych Kontraktowych) oraz część B – Postanowienia Specjalne (wskazówki dla przygotowania dokumentów przetargowych i Warunków Szczególnych), jak również przykładów formularzy – wzoru Oferty, Listu Zatwierdzającego, Aktu Umowy, Umowy z Członkami Komisji Rozjemstwa, Umowy z Komisją Rozjemstwa dla Obsługi, Pozwolenia na Obsługę oraz wzorów Zabezpieczeń i Gwarancji. W analizowanych Księgach z 2017 r. formularze zabezpieczeń stanowią element części II wskazówek do przygotowania warunków szczególnych.

¹²⁷ Definicję **Danych Kontraktowych** zawarto w podkl. 1.1.12 RB2017, z kolei w YB2017 i SB2017 odpowiednio podkl. 1.1.11 i 1.1.9.

Jeśli przytoczona zostaje klauzula, subklauzula lub podklauzula Księgi z 2017 r. (RB2017, YB2017 lub SB2017), to należy przyjmować, że odnosi się to do Warunków Ogólnych danej Księgi, o ile wyraźnie nie zaznaczono inaczej.

¹²⁸ Zob. definicję **Warunków Szczególnych** w podkl. 1.1.59 RB2017 i YB2017, podkl. 1.1.50 YB2017.

W Księdze Żółtej z 2008 r. – zgodnie z subkl. 1.5 Warunków Ogólnych – Warunki Szczególne składają się z Załącznika do kontraktu i Postanowień Specjalnych (nazwy przytoczone na podstawie polskiego tl.).

¹²⁹ J.A. Strzępka, W. Wyrzykowski, Wybrane problemy – cz. 1, s. 862.

¹³⁰ Pojęcie **Strona** zdefiniowano w podkl. 1.1.60 RB2017 i YB2017 oraz 1.1.51 SB2017, co oznacza Wykonawcę lub Zamawiającego – zależnie od kontekstu; **Strony** (w liczbie mnogiej) to łącznie Wykonawca i Zamawiający.

¹³¹ Zob. konstrukcja RB2017 i YB2017.

¹³² Na gruncie Żółtej Księgi z 2008 r. Inżynier został zastąpiony przez Przedstawiciela Zamawiającego; podobnie w przypadku Srebrnej Księgi z 2017 r.

¹³³ Zob. konstrukcja YB2017 i SB2017 oraz Księgi Żółtej z 2008 r.

traktu, określają procedury zarządzania projektem i traktują o pozycji innych podmiotów uczestniczących w jego realizacji¹³⁴.

Warunki Szczególne z kolei mają za zadanie uzupełniać Warunki Ogólne, względnie stanowią przestrzeń dla wprowadzenia wszelkich poprawek, odniesień i uzupełnień¹³⁵ – Strony mogą za ich pomocą dokonać wykreślenia, zmiany lub dodania dodatkowych klauzul. Warunki Szczególne przewidziane są także jako instrument pozwalający na dostosowanie treści Warunków Ogólnych do przepisów prawa obowiązujących w danym kraju, jak również do specyfiki przedsięwzięcia, lokalizacji inwestycji czy branży, w ramach której jest ono realizowane. Opisywane warunki mają więc pierwszeństwo zastosowania przed Warunkami Ogólnymi¹³⁶. Nadmienić wypada, że jedynie przy opracowaniu Księgi Zielonej przyjęto założenie, iż może ona być wykorzystywana w sposób efektywny bez potrzeby czynienia zmian w Warunkach Ogólnych przy użyciu Warunków Szczególnych, jednak Strony nie są pozbawione możliwości przygotowania wymienionej części, jeśli w ich przekonaniu jest to celowe. Nie jest przy tym poprawną praktyką wprowadzanie zmian bezpośrednio w treści Warunków Ogólnych, gdyż są one chronione prawem autorskim i nie mogą być modyfikowane bez zgody Federacji¹³⁷ – miejscem dla wszelkich zmian czynionych w Warunkach Ogólnych są Warunki Szczególne, które mają pierwszeństwo zastosowania przed pierwszymi z wymienionych¹³⁸.

Pojęcie **Warunków Kontraktu** na gruncie FIDIC obejmuje Warunki Ogólne, w których dokonano zmian poprzez Warunki Szczególne¹³⁹; łącznie tworzą one natomiast **Kontrakt**, który na gruncie FIDIC składa się z szeregu dokumentów takich jak: Akt Umowy, List Akceptujący, Oferta, wszelkie załączniki wymienione w Akcie Umowy, Specyfikacja, Rysunki¹⁴⁰, Wykazy, Propozycja Wykonawcy¹⁴¹, Umowa *joint venture* oraz ewentualne inne dokumenty, które wymieniono w Akcie Umowy lub w Liście Akceptującym (niniej-

¹³⁴ E. Baker i in., FIDIC, s. 29.

¹³⁵ M. Behenke, B. Czajka-Marchlewicz, D. Dorska, Umowy w procesie budowlanym, Warszawa 2011, s. 106; H. Wysoczański, Kontrakty budowlane. Nowe warunki FIDIC, Warszawa 2018, s. 45.

¹³⁶ H. Wysoczański, Prawo do zmiany, s. 2.

¹³⁷ Warunki kontraktowe dla projektowania, budowy i obsługi, s. 8.

¹³⁸ E. Baker i in., FIDIC, s. 33.

¹³⁹ Zob. podkl. 1.1.9 RB2017, 1.1.8 YB2017 i 1.1.6 SB2017, gdzie zawarto definicję **Warunków Kontraktu**.

¹⁴⁰ Rysunki występują tylko w RB2017, zob. definicja zawarta podkl. 1.1.30.

¹⁴¹ **Propozycja Wykonawcy** występuje na gruncie YB2017 i zdefiniowana została w podkl. 1.1.17 YB2017.

sza egzemplifikacja na przykładzie konstrukcji Księgi Czerwonej)¹⁴². Zgodnie z treścią subkl. 1.5 Warunków Ogólnych, dokumenty, które tworzą Kontrakt, mają być uznawane za wzajemnie objaśniające się, a w przypadku pojawienia się jakichkolwiek rozbieżności Warunki Ogólne wskazują ponadto hierarchię dokumentów na potrzeby rozstrzygania ewentualnych wątpliwości interpretacyjnych, która to hierarchia przedstawia się następująco:

Tabela Nr 1. Pierwszeństwo dokumentów tworzących Kontrakt (subkl. 1.5) – opracowanie własne

	Księga Czerwona 2017 (RB2017)	Księga Żółta 2017 (YB2017)	Księga Srebrna 2017 (SB2017)	Księga Żółta 2008
1.	Akt Umowy	Akt Umowy	Akt Umowy	Akt Umowy
2.	List Akceptujący	List Akceptujący	Warunki Szczegółne część A – Dane Kontraktowe	List Zatwierdzający
3.	Oferta	Oferta	Warunki Szczegółne część B – Postanowienia Szczegółne	Oferta
4.	Warunki Szczegółne część A – Dane Kontraktowe	Warunki Szczegółne część A – Dane Kontraktowe	Warunki Ogólne	Warunki Szczegółne część A – Dane Kontraktowe
5.	Warunki Szczegółne część B – Postanowienia Szczegółne	Warunki Szczegółne część B – Postanowienia Szczegółne	Wymagania Zamawiającego	Warunki Szczegółne część B – Postanowienia Szczegółne
6.	Warunki Ogólne	Warunki Ogólne	Wykazy	Warunki Ogólne
7.	Specyfikacja	Wymagania Zamawiającego	Dokumenty Oferowane ¹⁴³	Wymagania Zamawiającego
8.	Rysunki	Wykazy	Umowa JV (o ile ma zastosowanie)	Wykazy

¹⁴² Zob. definicja **Kontraktu** w podkl. 1.1.10 RB2017, 1.1.9 YB2017, 1.1.7 SB2017.

¹⁴³ Definicję **Dokumentów Ofertowych** (ang. *Tender*) zawarto w podkl. 1.1.81 RB2017, 1.1.83 YB2017 i 1.1.73 SB2017.

	Księga Czerwona 2017 (RB2017)	Księga Żółta 2017 (YB2017)	Księga Srebrna 2017 (SB2017)	Księga Złota 2008
9.	Wykazy	Propozycja Wykonawcy	wszelkie inne dokumenty stanowiące część Kontraktu	Propozycja Wykonawcy oraz wszelkie inne dokumenty stanowiące część Kontraktu
10.	Umowa JV ¹⁴⁴ (o ile ma zastosowanie)	Umowa JV (o ile ma zastosowanie)		
11.	wszelkie inne dokumenty stanowiące część Kontraktu	wszelkie inne dokumenty stanowiące część Kontraktu		

Akt Umowy podpisany przez Strony obejmuje – poza wskazaniem obowiązującej wersji warunków kontraktowych – wyłącznie podstawowe informacje, w tym przedmiot inwestycji, wysokość wynagrodzenia oraz określenie prawa właściwego¹⁴⁵. Strony, dokonując wyboru prawa, decydują się często na poddanie kontraktu prawu państwa, gdzie wykonywana jest inwestycja, jednak spotykany jest także wybór prawa państwa trzeciego, w tym angielskiego, francuskiego czy szwajcarskiego¹⁴⁶. Podkreśla się, iż pomimo rozbudowania i dokładności, które cechują warunki kontraktowe, nie są one kompletne i wyczerpujące w tym znaczeniu, iż niezbędne jest uwzględnienie przez Strony kontraktu regulacji ustawowych prawa właściwego – norm bezwzględnie wiążących tak publicznoprawnych, jak i prywatnoprawnych¹⁴⁷. Niezależnie od wy-

¹⁴⁴ Ang. *Joint Venture*. W polskiej literaturze zob. szerzej w tym zakresie: A. Herbet, w: A. Szajkowski (red.), SPP, t. 16, 2016, s. 843 i n.

¹⁴⁵ H. Wysoczański, Prawo do zmiany, s. 7–8.

¹⁴⁶ K. Konieczny, Umowa, s. 154.

¹⁴⁷ W. Wyrzykowski, Warunki kontraktowe FIDIC: charakterystyka ogólna, s. 24–28. Por. także: K. Konieczny, Umowa, s. 204–206; Autorka przywołując koncepcję tzw. kontraktów samoregulujących wywodzi wniosek, iż warunki kontraktowe FIDIC „nie zmierzają do wyłączenia stosunku zobowiązaniowego spod działania prawa krajowego”, a przeciwnie – w wielu miejscach wprost do prawa właściwego dla kontraktu się odwołują. Podobnie: J. Rupa, Realizacja międzynarodowych inwestycji budowlanych na podstawie warunków kontraktowych FIDIC – problemy praktyczne na przykładzie Polski i Niemiec, cz. 1, MPH 2020, Nr 1, s. 38; Autorka podkreśla, iż warunkom kontraktowym FIDIC nie można przypisać charakteru niezależnego od prawa krajowego, w związku z czym konieczne jest osadzenie ich w konkretnym porządku prawnym (s. 37 i n. wraz z podaną tam literaturą).